

Islam magiczny. Symboliczno-religijne znaczenie kolorów w powieściach *Wstyd* oraz *Szatańskie wersety* Salmana Rushdiego.

Celem mojej pracy jest kolorystyczno-symboliczna analiza dwóch powieści S. Rushdiego *Wstyd* oraz *Szatańskie wersety* przeprowadzona z perspektywy religioznawczej (islam), antropologicznej (znaczenie koloru w społeczeństwie i grupie religijnej na określonym terytorium geograficznym) i kulturowej (barwa jako zjawisko kulturowe). Analiza ta poszerzona została o wymiar realistyczno-magiczny, albowiem obie analizowane powieści zaliczane są do tego nurtu literackiego. Wyłania się z tego konieczność przyjrzenia się znaczeniu kolorów w powieściach S. Rushdiego jako utworach realistyczno-magicznych oraz potencjalna konieczność wzbogacenia cech dystynktywnych tego nurtu literackiego o celowe używanie barw jako środka estetycznego i symbolicznego wyrazu. Stawiam tezę, iż kolorystyczna mapa analizowanych powieści znajduje odzwierciedlenie w ich fabularnej zawartości i narracji oraz wymowie ideowej.

Jako, że analizowane w mojej pracy powieści S. Rushdiego wpisują się w dyskurs postkolonialny, implikacje kolorystyczne ukazane zostały w perspektywie tożsamości migranckiej w połączeniu z symbolicznym odzwierciedleniem kolorystycznej figury muzułmanina jako postaci zamieszkującej dwa światy – Wschodu i Zachodu. S. Rushdie łączy bowiem symbolizm obydwu (Wschodu i Zachodu) w poszukiwaniu hybrydowej trzeciej przestrzeni, co ma swój wyraz w użytej przez niego paletce barw. Przyglądam się konstruowaniu manichejskiego nieomalże świata bieli i czerni zarówno w nawiązaniu do kolonialnych teorii rasistowskich (koncepcja *superior*) jak i etycznych (dobro-zło). Analizuję kolorystyczne oblicze świętej księgi islamu (*Koranu*) oraz codziennego świata muzułmańskiego wyłaniającego się z powieści na terytoriach zamieszkałych przez protagonistów (Londyn, Bombaj, Pakistan) w wymiarze indywidualnym oraz uniwersalnym, duchowym. Sprawdzam na ile kolor pomaga autorowi w konstruowaniu postaci związanych z mitologią i religią (Bóg, Szatan, anioł, dżin, Prorok i inne) oraz atmosfery sacrum i profanum.

Analiza kolorystyczna wymienionych utworów, a szczególnie *Wstydu*, pokazuje, że barwy odgrywają niebagatelną rolę w ukazywaniu patriarchalnego świata mężczyzn na terytorium islamskim oraz podporządkowanego mu świata kobiet. Koncepcja wstydu i bezwstydu bowiem to nie tylko obrazowanie moralne, etyczne, ale również psychosomatyczny pejzaż kolorystyczny, w którym triada pierwotna barw (biel, czerwień i czern) pokazuje jak bardzo natura ludzka połączona jest ze zjawiskiem koloru. Uwarunkowania kulturowe sprawiają, iż przy ich pomocy człowiek buduje władzę, poczucie przynależności lub

odosobnienia czy stygmatyzuje. W ten oto sposób barwa urasta do rangi zjawiska kluczowego w świecie ludzkiej egzystencji. Powieści S. Rushdiego są bardzo dobrym materiałem do takowej analizy, albowiem autor posługuje się barwami niczym malarz pędzlem nie wahając się sięgać po najbardziej wyraziste przykłady z palety symboliczno-kolorystycznej.

Interdyscyplinarność tej pracy narzuciła określone narzędzia i techniki metodologiczne. Wiązały się one z koniecznością przeanalizowania frekwencyjności kolorów w dwóch badanych powieściach (*Wstyd* i *Szatańskie wersety*), a nawet w pozostałych trzech utworach tegoż autora zaliczanych do nurtu realizmu magicznego czyli *Dzieciach północy*, *Czarodziejce z Florencji* oraz w powieści *Śalimar klaun*. Na bazie analizy frekwencyjnej dokonałam analizy jakościowej czyli symboliczno-estetycznej oraz kulturowo-antropologicznej i religijnej wyodrębnionych grup barwnych oraz poszczególnych kolorów w określonych kontekstach kulturowo-sytuacyjnych w oparciu o różnorodną literaturę naukową i słownikowo-encyklopedyczną. Nieodzowna komparatystyka barwna pozwoliła wydobyć podobieństwa i różnice między poszczególnymi utworami jeśli chodzi o klimat powieści, obrazowanie postaci i problematyki, a także wysnuć końcowych wniosków dotyczących roli kolorów w powieściach realno-magicznych, postkolonialnych oraz zajmujących się problematyką religijną (islam, chrześcijaństwo, judaizm). Praca ukazuje też sensowność dalszych badań dotyczących roli kolorów w literaturze, albowiem dostarczają one istotnych wniosków pozwalających zwalczać stereotypy i uprzedzenia rasowe, międzyludzkie, a co za tym idzie, mam nadzieję, przyczynią się, choćby w minimalnym stopniu, do pokojowego współistnienia gatunku ludzkiego w wymiarze jednostkowym i uniwersalnym.

Słowa kluczowe: Salman Rushdie, islam, kolor, symbolika kolorystyczna, realizm magiczny, postkolonializm, binarność, trzecia przestrzeń